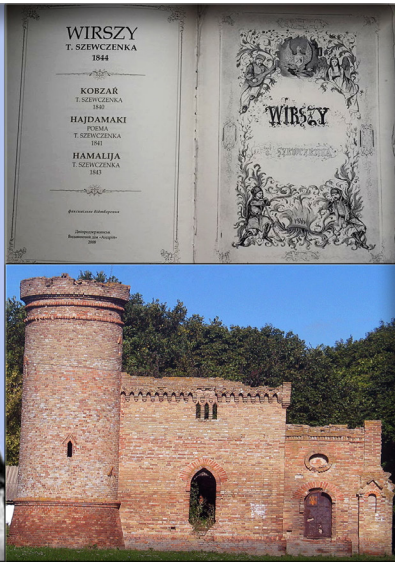




Яків де Бальмен, чи козак Дибайло



Дев'ятнадцяте століття, територія сучасної Прилуччини. Великою пірятинською дорогою простягаються пшеничні поля, бачимо отари овець, криниці-журавлі. З великого шляху поворот на Линовицю. Ліворуч видніється в зелені садів село з білою кам'яною церквою, а прямо – садиба власника. Дорога, обсаджена віковими липами... Кам'яний білий будинок, зведений 1796 року, з колонами та мезоніном, стоїть посередині. Пірамідальні тополі й біла акація огинають півколом загорожу та в'їзні ворота. Саме в цій мальовничій місцевості 1813 року народився художник, письменник, офіцер Яків де Бальмен.

Більшість, на жаль, згадує Якова Петровича лише як особу, якій присвятив свою поему «Кавказ» Т. Г. Шевченко. Щоб вшанувати пам'ять та ознайомити загал із творчим і життєвим шляхом Якова де Бальмена до 205-річчя від дня його народження Галина Осіпова, завідувачка відділу обслуговування бібліотеки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, ініціювала проведення заходу «Друже незабутий». Були задіяні викладачі, працівники бібліотеки та музейного комплексу, студенти. Вони ознайомили присутніх з історією життя Якова де Бальмена, детально розповіли про навчання в Ніжинській гімназії вищих наук, про тогочасне оточення культурного діяча.

28 березня Яків де Бальмен вступив у 7-й клас Ніжинської гімназії вищих наук вільним слухачем. Тут він товаришував з Гребінкою, Афанасьєвим, Рудановським. Любив читати Вольтера, Дідро, паризькі журнали та альманахи. Серед випускників 1832 року за сумою випускних балів Яків Петрович зайняв перше місце.

Якова навчав відомий художник-просвітитель К. І. Рабус. Він поєднував викладання теоретичних курсів із практичними заняттями та аналізом кращих творів провідних художників.

Джерелом творчого натхнення Якова де Бальмена було таємне кохання до далекої родички Софії Вишневської, тому, як стверджує літературознавець і шевченкознавець Андрій Кузьменко, «чорнильниця з пучком пір'я стала розрадицею його страждань, а папір – повірником таємниць».

Про незламність характеру Якова свідчить один цікавий епізод: щоб припинити зустрічі з Софією, батьки беззаперечно хотіли відправити його в Петербург в артилерійське училище. Аби зруйнувати їхні плани Яків навмисне застудився й тяжко захворів.

Перша проба пера майбутнього письменника – це його таємний студентський щоденник, записи в якому датовані періодом навчання в Ніжині. У ньому автор в аналітичній формі виявив своє ставлення до тогочасної дійсності. В основу повістей поклав відомі йому драматичні факти з життя ніжинських професорів, родичів та знайомих.

20 жовтня 1832 року Якова де Бальмена зараховано унтер-офіцером Білгородського уланського полку. Як зазначає Андрій Кузьменко, Яків пішов на службу через матеріальну скруту, до того ж, на той час, щоб дворянину отримати цивільну посаду, потрібно було мати офіцерський чин. Окрім цього, він під час служби мав час для творчої діяльності.

Яків де Бальмен був убитий у сутичці з чеченським загоном під час Даргинського походу на Кавказі. Його тіла так і не знайшли.



Завідувач сектору читального залу Ірина Олександрівна Левченко за допомогою мультимедіа провела віртуальну екскурсію Линовицею.

Це родинне гніздечко де Бальменів. У кінці 90-х років 18 ст. Башилови купили в спадкоємців генерала Стоянова старий маєток, розташований у селі Линовиці. На місці старих зведень вони спорудили гарний двоповерховий будинок з колонами, два одноповерхові флігелі та низку господарських будівель. Коли Софія Башилова, донька таємного радника та сенатора, вийшла заміж за Петра де Бальмена, Башилови подарували новоспеченому подружжю цей маєток.

У садибі де Бальменів була домашня бібліотека, до якої входили видання європейських та вітчизняних класиків, картинна галерея, музей зброї, письмовий стіл Бонапарта.

Справа в тому, що дядька Якова – Олександра було призначено комісаром на острові святої Єлени. Він мав стежити за Наполеоном. Одружившись на падчериці губернатора, після смерті Бонапарта Олександр де Бальмен отримав декілька його особистих речей.

Гостей у Линовиці приваблювало штучне озеро з островом, що назвали «чайним». Там господарі влаштовували чаювання, а навколо плавали лебеді.

У XIX столітті маєток де Бальменів у Линовиці відвідали: Тарас Шевченко, Іван Котляревський, Євген Гребінка, Олександр Афанасьєв-Чужбинський, Нестор Кукольник, Іван Муравйов-Апостол, Лев Жемчужников та ін.

Про атмосферу на вечорах у де Бальменів згадував Чужбинський: «Розмовляли про поліпшення життя й побуту селян, впровадження новинок».

1919 року все майно маєтку де Бальменів було розкрадене, а бібліотека знищена. Двір розібрали на цеглини, а основну територію віддали під машинно-тракторну станцію, що й досі там розташовується. Нині оглядова та в'їзна вежі зруйновані. Уціліло всього три будівлі: конюшня (там зараз автомаєстерня), господарська будівля та будиночок прислуги, але вони дуже змінилися. Дім у Линовиці – родинний музей де Бальменів, сьогодні перебуває в занедбаному стані.

Твір мистецтва – куточок всесвіту, побачений крізь призму певного темпераменту. Тож найкращий спосіб пізнати митця – ознайомитися з його творіннями.

Про живопис Якова де Бальмена розповіла провідний фахівець музейного комплексу Анна Сергіївна Парубець. 1909 року в Москві побачила світ книга «Гоголевское время. Оригинальные рисунки графа Я. П. де Бальмена (1838–1839 гг.)» – перший і єдиний досі альбом художника. Більшість картин Якова де Бальмена – це сцени військового життя, бали, дуелі, побут – усе те, що могло зацікавити молоду людину. Художник дивиться на світ незаангажованим поглядом: він іронізує, крізь призму творчості виявляє своє ставлення до тієї чи іншої реальності. У Якова Петровича є роботи з сентиментальними, фантастичними сюжетами, натрапляємо на сцени з мирного життя.

Де Бальмен із двоюрідним братом Башиловим виконали ілюстрації заставки, кінцівки і заголовні літери до рукописного «Кобзаря» Шевченка (1844) – «Wirszy T. Szweczenka».

Стосовно діяльності Якова де Бальмена на літературному поприщі, то вирізняються твори: «Изгнанник», «Самоубийця», «Пустыня», «Не достанься нікому...», «Мыза», «Солдат», «Отрывки из заброшенного дневника». Щодо художнього методу, то можна стверджувати, що Яків починав як романтик, однак з часом віддав перевагу реалістичному методу відображення дійсності.

Найґрунтовнішим дослідженням творчого та особистого життя Якова де Бальмена наразі є історично-літературний нарис Андрія Кузьменка «Друже забутий». Викладачі Гоголівського вишу також виявили науковий інтерес до цієї теми, зокрема публікації мають: Михед Т. В. «Жанрові особливості повістей Якова де Бальмена»; Сиротенко Л. Ф.: «Архітектурні основи повісті Я. П. де Бальмена „Изгнанник”», «Романтична робінзоада Я. П. де Бальмена (незакінчена повість „Пустыня”)», «Помста за любов. Рання повість Я. П. де Бальмена „Мщение»».

Охочі можуть і сьогодні продовжити дослідження приватного й творчого життя Якова Петровича, як зауважила Оксана Миколаївна Капленко, кандидат філологічних наук,



доцент кафедри української літератури та журналістики. «Розвідки, присвячені практикам повсякдення, наразі є актуальною темою, крім того, існує необмежений простір для пошукової діяльності». Вона закликала студентів подумати про теми майбутніх наукових праць.

Євген Миколайович Луняк, доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історії України, який досліджував діяльність Кирило-Мефодіївського братства, згадав про цікавий факт із біографії Якова де Бальмена. Виявляється, що Яків належав до товариства «мочемордів». Це неофіційне утворення українського дворянства та літературно-мистецької богеми, ліберальних поміщиків на Пирятинщині та Чернігівщині 1840-х років. До гуртка належали брати Віктор, Михайло і Платон Закревські, історик Микола Маркевич, художник Яків де Бальмен та його брат Сергій, Тарас Шевченко, поміщики Капністи, Репніни, Тарновські та інші. Це товариство мало досить сумнівну репутацію, але побутує думка, що цей безтурботний, легковажний настрій, що, здавалося б, панував там, насправді був своєрідною конспірацією.

Товариство «мочемордів» мало козакофільські симпатії, свідченням цього є їхні титули, зокрема шотландське прізвище графа Якова де Бальмена видозмінене на Дибайло з додаванням звання військового осавула.

Як сказала Галина Осіпова, потрібно зберігати пам'ять про людей, які збагачували культуру, примножували духовну спадщину. Хочу додати, що необхідно також оберігати культурні пам'ятки. Історія з маєтком у Линовиці не є винятковою. На території України знаходимо чимало в минулому величних палаців та замків, що нині поступово перетворюються на руїни. Наприклад, палац Терещенків на Житомирщині, палац Остен-Сакен на Київщині, палац Сангушків в Ізяславі, палац Тора Ланге на Вінниччині, палац Муравйових-Апостолів у Полтавській області, замок Острозьких на Львівщині. За часів царизму та більшовицької влади ці маєтки-музеї перетворювали в інтернати, заводи, казарми... Але й у період незалежної України влада мало дбає про збереження культурних пам'яток.

Дарія БОБРИК

На фото: сторінка з рукописної книги «Вірші Т. Шевченка», яку становлять твори, переписані Я. де Бальменом



Бій з «Червоним Наполеоном»

«Ті страшні січневі дні тут, під Крутами, стали частиною моєї долі, історії не лише моєї країни, а моєї сім'ї», – так говорить герой роману «Крути 1918» Костянтина Тур-Коновалова, українського сценариста та режисера.

Тур-Коновалов зазначає, що роман не є винятково документальним, насамперед це художня інтерпретація історичних подій. Зовнішню композицію становлять три передмови автора, 22 розділи, офіційні рядки. У тексті натрапляємо на цитати з розповідей очевидців: Ігоря Лоського, Івана Шарія, Аверкія Гончаренка, Левка Лукасевича, Бориса Монкевича, також уміщено газетні вирізки.

Кінороман починається так: сьогодні, Меморіальний комплекс «Пам'яті героїв Крут», екскурсія. Нашадок славетного роду Савицьких, тримає в руках щоденник, що є своєрідним порталом у минуле, цей давній зшиток розповідає нам про події 1918 року.

Автор показує долі людей на тлі історичних подій. Він знайомить нас із родинами Савицьких і Яворських, зі студентами Валерієм Гойдою та Володимиром Засухою; у творі також є історичні постаті: Михайло Грушевський, Симон Петлюра, Григорій Пипський, Михайло Муравйов.

Характери головних героїв чітко вимальовуються. Олекса Савицький зосереджений на політичній ситуації в країні та на військовій справі, він серйозний, виважений інтроверт. Його молодший брат Андрій – студент-картограф Університету святого Володимира, запеклий пацифіст, переконаний, що завжди є вибір. Але після перегляду жахливої хроніки, де «тіла убитих, скалічених, ридать діти, люди, що втратили все, бігають у диму... Ось дівчинка геть маленька. В очах застиг німий крик. Зламана іграшка. І знову вони – вершники в шкірянках і піші з рушницями – кудись вдираються, щось тягнуть на вулицю», Савицький-молодший розуміє, що не зможе більше ховатися за панциром мирної людини.

Головного жіночого персонажа Софію Яворську зображено як романтичну дівчину, яка сумує за довоєнними часами, але її не можна назвати безхарактерною особою, суспільна думка та гендерні стереотипи не керують її життям. Дівчина вважає: «Що поганого в тому, щоб вийти заміж, наприклад, у двадцять п'ять, але за того, з ким хочеться все життя прожити? У Ксенії, кажуть, дочки не дуже щасливі, хоч матінка вчасно їх заміж видала».

Автор влучно використовує художні деталі. Згадати хоча б історію з шарфом, який подарував альтистові батько, провод-

жаючи його на війну. І після бою замість свого сина він побачить лише цей скривавлений шарф, це все, що залишилося... Символом нереалізованих мрій є коробочка з перснем, котру постійно тримає при собі Олекса Савицький, бо має намір освідчитися Софії, але він цього так і не зробить, помираючи відкриє коробочку, і обручка покотиться до ніг його брата Андрія, який теж любить цю дівчину.

Відчувається, що Тур-Коновалов орієнтується в тогочасних історичних реаліях, він спростовує хибні думки про те, що нібито воювали виключно студенти (у тексті кількатисячній армії Муравйова протистоять гімназисти й студенти Університету святого Володимира та Українського народного університету, курсанти Першої української військової школи імені Богдана Хмельницького, бійці чернігівського вільного козацтва). Автор зазначає, що Центральна Рада не прислала підкріплення через повстання на «Арсеналі», у такий спосіб червоні хотіли розпрошити сили українського війська.

Хведір Коломийченко, редактор і видавець журналу «Шлях», наш земляк, 1918 року про бій під Крутами зауважив таке: «Робиться моторошно, коли уявляєш собі картину „крутовської події“, де палкий ентузіазм патріотичної молоді було оддано на поталу дрібного егоїзму революційних жандармів, котрі на всьому робили собі кар'єру».

В інтерв'ю для «Радіо Свобода» Костянтин Тур-Коновалов зазначає, що бій під Крутами не був поразкою для України, адже бойове завдання було виконано, але, на жаль, більша частина вояків загинула.

Твору притаманний трагічний та героїчний пафос, але він не набуває гіпертрофованої та гіперболізованої форми. Автор показує наївність та максималізм юнаків.

Простежимо, як митець передає настрої українських вояків. Запис у військо був насамперед вільним волевиявленням цих молодих людей, вони просто хотіли захистити Україну, «цю крихітну, ледь живу, зусібіч оточену ворогами державу». Під час зустрічі з сотником новобранці відчували

страх навпіл з якоюсь дивною відвагою. «Перед боєм в очах юнаків було нестерпне очікування ... і весела злість». Апогеєм патріотизму був момент, коли перед розстрілами юнаки заспівали гімн України. Є свідчення, що це невідгаданий факт.

Тур-Коновалов зобразив російське військо як породження зла («червоні душі»); як стихійну, неконтрольовану силу («на-



Михайло Михайлович, 1938 р.

вала червоного війська»), для червоних «життя людини не варте згорілого сірника». Стосовно Муравйова він використовує номінатив «Червоний Наполеон». Тур-Коновалов демонструє випадки мародерства та варварства з боку так званих революціонерів.

У творі «головнокомандувач» – це хвора людина, яка сприймає війну як гру. Автор наділяє його відповідними атрибутами: іграшковою залізницею, перископом, у який він спостерігає за навколишньою дійсністю й уявляє «...як біжать і кричать жінки, ридують діти. Як палають хати». Невід’ємні атрибути Муравйова – салон-вагон (він зробив із штабного бронепоезда вагон-ресторан), лакей Муха, ампула морфію. Навіть лицемір Берг характеризує Муравйова так: «Слимак зовні, а скільки бруду всередині! Власне тільки такі й можуть утриматися біля „штурвала революції“!».

Побутує думка, що бій під Крутами був «мілітарним абсурдом»: близько 400-та новачків у військовій справі проти кількатисячної вишколеної російської армії. Але загибель наших вояків не була даремною, насамперед ми продемонстрували свою прихильність до самостійницького поступу нашої держави, довели, що українці це не інертна біомаса. Та й сам

наступ більшовиків було призупинено, і втрати були як з нашого боку, так і з їхнього.

Центральна Рада даремно сподівалася на автономію України в складі «новоутвореної імперії». Керівництво не розуміло, що Україну поневолює далеко не цар, а національна ідентифікація аж ніяк не корелює із комуністичними догмами. Частина населення України перебувала під впливом міфологеми про вічний мир, спільність класових інтересів, вони думали, що не виникне потреба від когось захищатися. На жаль, навіть за часів незалежної України до 2014 року боєздатна армія не була першорядним державним пріоритетом.

За радянських часів до полеглих під Крутами було різко негативне ставлення. Цікаво, чи існують зараз, у незалежній Україні, люди, які мають аналогічні настрої? На державному рівні почали відзначати річницю бою під Крутами лише з 2004-го року. Нам потрібно робити ревізію історії, об’єктивно з незатямареним комуністичними ілюзіями розумом оцінювати ту чи іншу ситуацію.

Дарія БОБРИК

Канадійка з українським серцем



Адріана Лугова – оператор, режисер, веб-дизайнер і палка патріотка, зберігає для українців історичну пам’ять.

Уперше на етнічну батьківщину своїх батьків вона приїхала 2008 року разом із татом, професійним режисером і кінооператором Юрієм Луговим,

аби зняти фільм «Окрадена земля» про Голодомор в Україні.

«Спершу навчалась у Монреалі, в Concordia University, Communication Studies, оскільки мене більше цікавила соціологія та робота з громадськістю взагалі, – розповідає дівчина. – Також вивчала рекламний та PR-менеджмент. Згодом удосконалила все вивчене у Vancouver Film School. Моя основна спеціалізація – веб-дизайн та реклама. А фільмування – це, напевно, хобі, що стало покликанням.

Моїм самостійним проектом став фільм про дітей-сиріт в Україні. У Торонто є благодійний фонд Help Us Help The Children, який, власне, і надихнув мене на створення цієї стрічки. Члени канадської діаспори приїжджають в Україну та працюють волонтерами в інтернатах та дитячих таборах із сиротами.

Робоча назва фільму – The Second Chance («Другий шанс»). Назвала так, бо цей фонд, та зокрема їхня стипендійна програма Nove Pokolinnya, справді дарує таким дітям другий шанс мати нормальне життя, бути в ньому успішним. Ця програма оплачує навчання в університетах та допомагає із працевлаштуванням. Ці люди справді вірять у таких, скажімо так, непростих дітей та від щирого серця хочуть їм допомогти».

Коли почався Майдан, дівчина без вагань почала допомагати українцям. А згодом, у квітні 2015 року, покинула роботу в Нью-Йорку і 5 місяців non stop

була волонтером у військовому шпиталі: працювала і фотографом, і оператором. Робила фотосесії для дітей, батьки яких воюють в АТО.

«Я хочу створити бізнес, щоб мати можливість жити і в Україні, і в Канаді», – ділиться планами Адріана. Для цього вона вступила у Львівську бізнес-школу Українського католицького університету.

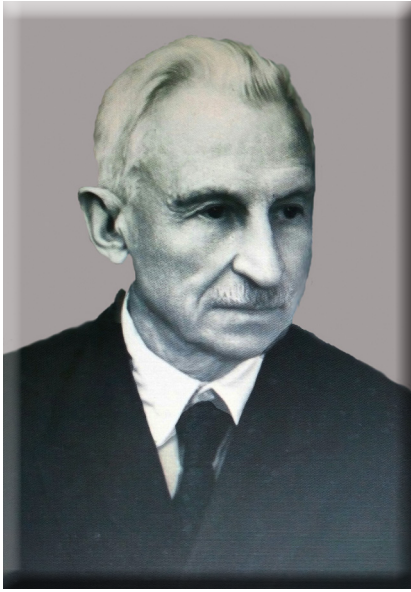
У вересні 2017 режисерка презентувала тут свій новий фільм «Реанімаційна палата» («Recovery room») про добровільчу волонтерську місію канадських лікарів в Україні, групу пластичних хірургів, які допомагали в реабілітації та лікуванні наших бійців. Кадри, відзняті у військовому шпиталі Києва, показують світовій спільноті, що ж насправді відбувається на сході Європи.

Світовий Конгрес Українців привітав режисера Адріану Лугову, а також продюсера Юрія Лугового і композитора Романа Лугового з удостоєнням трьох голлівудських міжнародних незалежних документальних нагород у категоріях музичного оформлення, жінка-продюсер і повнометражний іноземний фільм, та нагороди IndieFEST за повнометражний документальний фільм.

Читайте більше тут: https://zik.ua/news/2017/09/26/ya_hochu_shchob_svit_diznavsya_shcho_vidbuvaietsya_v_ukraini_logunova_117452?http://old.dyvensvit.org/articles/101815.html



Аполлон серед муз



Так іронічно називав себе в спогадах про Гоголівський виш Вячеслав Пухтинський, котрий з 1929 по 1935 роки завідував його бібліотекою й до 1941 року викладав німецьку та латинську мови.

Науковий і літературний хист, почуття гумору допомагали йому зберігати інтелігентне ставлення до колег у тернистих життєвих

обставинах. Корінного чернігівця, дворянина з походження, випускника Петербурзького історико-філологічного інституту 1912 року звинувачували навіть у носінні краватки як пережитка минулого добільшовицького періоду.

16 грудня 1940 року відбувся блискучий захист кандидатської роботи на тему «До історії римського нобілітету. Ambitus в античному Римі», яку Пухтинський присвятив пам'яті нещодавно померлого наукового керівника професора І. Г. Турцевича.

У вересні 1941 року Ніжин охоплює Друга світова війна, місто стає частиною окупованої території. Дружина Пухтинського тяжко хворіє, дочка Елеонора закінчує вісім класів. Щоб утримувати сім'ю, Вячеслав Костянтинович відгукується на запрошення німецької влади й працює науковим спів-

робітником Ніжинського архіву. Як і в інституській бібліотеці він впорядковує місцевий архів. Одночасно чи за власним бажанням, чи за розпорядженням директора Пухтинський пише німецькою мовою історичні нариси про культурні пам'ятки Чернігово-Ніжинщини, друкує декілька культурологічних статей у місцевій пресі.

Таку діяльність у жовтні 1943 року військовий трибунал 60-ї армії інкримінує В. К. Пухтинському як співробітництво з окупантами й засуджує на 10 років таборів.

Після амністії з 1 лютого до 1 жовтня 1956 року Пухтинський обіймає свою останню посаду – учителя іноземних мов Седнівської ЗОШ Чернігівського району Чернігівської області.

До 130-річчя від дня народження викладача-філолога, кандидата історичних наук, краєзнавця та завідувача бібліотеки Ніжинської вищої школи завідувачка відділом обслуговування бібліотеки нашого вишу Галина Осіпова зініціювала й провела день пам'яті В. К. Пухтинського на основі його архіву, що зберігається в Чернігові. Її наукову розвідку можна буде прочитати в часописі «Література й культура Полісся».

Колегу підтримали Ірина Левченко та Юлія Ліпінська, директор бібліотеки Олександр Морозов, родичка нашого героя зі Старо-Білоуського історичного комплексу «Музей-садиба П. Г. Березовського» Олена Малишко.

Ніжинці повертають ім'я видатного земляка в науковий і культурний обіг. Поміж інших імен українських діячів бібліотечної справи України, воно ввійшло до науково-довідкового видання «Історія української бібліотечної справи в іменах (кінець XIX ст. – 1941 р.)» (Київ, 2017).

Надія ОНИЩЕНКО

Одне зображення - тисяча слів

У квітні 2018 року ректор Ніжинського держуніверситету імені Миколи Гоголя, доцент Олександр Самойленко привітав з 20-річчям Асоціацію української діаспори в Греції та філоукраїнців греків «Українсько-Грецька думка». А наприкінці листопада її голова Галина Маслюк прибула в Ніжин, щоб побачитися безпосередньо і з ректором, і з директором Центру гуманітарної співпраці з українською діаспорою Надією Онищенко, і з головою Ніжинського міського товариства греків імені братів Зосимів Ларисою Зайко.

Філолог за освітою зі Львова разом з чоловіком греком з цікавістю й захопленням роздивлялися двохсотлітні храми, збудовані греками, експонати в музеї Миколи Гоголя, у картинній галереї, Музеї рідкісної книги; спілкувалися з професором Григорієм Самойленком, планували спільні видавничі проекти.

Метою й завданням Асоціації української діаспори в Греції та філоукраїнців греків «Українсько-Грецька думка» є збереження національної ідентичності, рідної мови, традицій та звичаїв, інформування грецького суспільства про правдиву історію України, сьогодення та самобутність української нації. Протягом двадцятирічної діяльності напрацьовані дружні, конструктивні стосунки з українськими, грецькими та міжнародними організаціями, проведено багато заходів, виставок, конференцій, семінарів. За безпосередньої участі товариства в Атені було зведено два пам'ятники українському Кобзареві: у

2006 та 2010 роках. На рахунок Асоціації переклади та випуск книг, з-поміж яких найулюбленішими стали: двомовне видання творів Тараса Шевченка й статей про його життя та творчість «Заповіт», видане 2011 року, збірка поезій грецьких українців «Дзеркало душі нашої» 2002 року, а також брошура, яка супро-



Галина Маслюк (зліва) у Гоголівському виші

воджувала виставку архівних матеріалів СБУ «Українська Повстанська Армія: історія нескорених» 2009 року.

«Вітання всім, з ким познайомилися. Це було неймовірне відкриття! Хоча чула й читала багато про грецький Ніжин. Недарма кажуть греки „одне зображення – тисяча слів”, – написала пані Галина, повернувшись в Атени. Вона прагне побратати наше місто з одним із районів столиці Греції. І про це ми домовилися під час зустрічі з заступником міського голови Ігорем Алексєєнком.

А на початку 2019 року Гоголівський виш отримав подарунк – щорічний українсько-грецький альманах «ВІСНИК АГ-ГЕЛІАФОРС 2017». Ювілейне видання приурочене 20-річчю заснування.

«Розв'язана Російською Федерацією війна проти України, анексія Криму, тисячі українців, котрі вмирають, обороняючи

українську землю, мільйони переселенців зі Сходу України і Криму – це далеко неповний перелік питань, про які ми повинні писати й доносити до суспільства, у якому живемо», – звертається до читачів у Греції й Україні головна редакторка Галина Маслюк. Ошатний, професійно зроблений часопис приваблює і помітними постатями, й аналітичними роздумами істориків та політологів. У рубриці «Греки в Україні» доктор історичних наук, професор кафедри історії України Київського університету імені Бориса Грінченка Анна Гедьо на прикладі аналізу матеріалів, що зберігаються в українських та російських архівосховищах, подає характеристику приватноправових актів з історії ніжинської грецької громади, аналізує елементи, що становили форму цих документів у XVIII–XIX ст.

Надія ОНИЩЕНКО

ОСВІТА

Українсько-канадська двомовність

«Ті, хто вивчає мову та учні-носії мови: як об'єктивно оцінювати навчальні досягнення у вивченні української мови в українських двомовних програмах?» – учителі української мови беруть участь в обговоренні нагальних питань.

17 січня 2019 р. Методичний центр української мови (МЦУМ) Канадського інституту українських студій під керівництвом в. о. директора Алли Недашківської та її старшого радника Оленки Білаш у співпраці з Learning Services and Innovation при Catholic Schools в Едмонтоні, який очолює консультант з питань іноземних мов Андре Санчес Фернандес, успішно провели майстерню з професійного розвитку для освітян Альберти у школі Св. Мартина в Едмонтоні.

Майстерня під назвою «Ті, хто вивчає мову та учні-носії мови: як об'єктивно оцінювати навчальні досягнення у вивченні української мови в українських двомовних програмах?» мала великий успіх. Понад тридцять освітян взяли участь у цьому важливому та своєчасному заході.

Майстерню провела співробітниця програми «Англійська як додаткова мова» та радник з навчальних питань педагогічного коледжу Саскачеванського університету Надія Прокопчук. У пані Прокопчук великий досвід роботи вчителем в українській двомовній програмі (рівень K-12), розробником навчальних програм для двомовних шкіл та старшим менеджером програм з англійської та інших мов як додаткових в Міністерстві освіти Саскачевану.

Майстерня розпочалася з важливого обговорення проблеми української двомовної освіти на початку 70-х років, а також

низки інших питань: як змінилися наші учні? Як відповідно змінилися роль і завдання вчителів? Ця широка дискусія включала огляд навчальних матеріалів, якими наразі послуговуються в канадських школах, а також їх використання для викладання української мови в сучасних умовах, де в одному класі навчаються учні з різними рівнями володіння українською мовою.

Як спеціаліст у галузі оцінювання мовних досягнень, п. Прокопчук представила короткий огляд дескрипторів рівнів володіння мовами згідно з Загальноєвропейськими Рекомендаціями (ЗЕР) з мовної освіти. Цей документ пропонує узагальнену шкалу оцінювання рівня володіння мовою в усіх видах мовленнєвої діяльності: аудіюванні, говорінні, читанні та письмі.

Цей огляд було показано у контексті можливого використання ЗЕР в українських двомовних програмах. Надія Прокопчук зробила особливий наголос на способах моніторингу та об'єктивного оцінювання навчальних досягнень як і тих учнів, які вивчають українську мову як другу чи іноземну, так і тих, які нещодавно переїхали в Канаду з України. Рівень володіння мовою в них може відрізнятись, навіть якщо вони навчаються в одному класі. Наприкінці майстерні учасникам було надано можливість попрактикуватися у визначенні рівнів розвитку письмових умінь учнів згідно з дескрипторами ЗЕР.

18 січня п. Прокопчук провела аналогічний семінар для групи вчителів української двомовної програми у A. L. Horton School у Вегревілі. Ми висловлюємо щиро подяку вчителю пану М. Гавеллу з Elk Island Public Schools за координацію майстерні.

МЦУМ разом з Learning Services and Innovation, доповідачем Надією Прокопчук та колегами з Вегревілі дуже задоволені результатами. Ми сподіваємося, що й надалі в тісній співпраці з нашими партнерами сприятимемо розвитку українськомовної освіти в Альберті та поза її межами.

Цю майстерню було спонсоровано одним з фондів, нещодавно створеним у МЦУМі – Фондом імені Родини Стефанюків з Едмонтона провінції Альберта: Стіва Стефанюка (1924–2016), Джозефіни Стефанюк, дівоче прізвище Юрків, та сина Корнелла Стефанюка. Цей Фонд заснували з метою підтримки та розвитку викладання української мови та культури в публічних закладах освіти.

МЦУМ разом з усіма учасниками заходу щиро дякує панові Стефанюку за його щедрю допомогу й підтримку розвитку українськомовної освіти в Альберті.

За матеріалами МЦУМу





Шматочок сцени театру Заньковецької

Його передали зі Львова народній артистці України, лауреату Національної премії України імені Тараса Шевченка Ларисі Кадировій. Саме на цій сцені з ролі Марії Заньковецької за п'єсою Івана Рябокляча почалося її успішне акторське самовираження. Вона 600 разів прожила її творчу й життєву мудрість, усе глибше занурюючись у переживання, про неї Богдан Ступка зауважував: «Кажеш Марія – розумієш Лариса, кажеш Лариса – розумієш Марія».

Подальша доля актриси – нашої сучасниці – це ступання в сліди великої Заньковецької. Принаймі так вона сказала в інтерв'ю Ніжинському телебаченню в жовтні 2005 року після моновистави «Посаг кохання» за твором Г. Г. Маркеса «Любовний одвіт чоловікові в кріслі» в Ніжинському театрі. Прем'єра відбулася роком раніше в Києві під час Першого міжнародного театрального фестивалю моновистав жінок-актрис «Марія».

Невмирущій пам'яті Марії Заньковецької до її 150-річчя присвятили свій фестиваль видатні актриси України, Польщі, Білорусі, Росії. Уже 15 років поспіль ініціаторкою й натхненницею цього заходу є Лариса Кадирова.

«Моножанр мені цікавий, передусім, своєю свободою. Можна грати без особливих декорацій, спеціальних костюмів. Не важливий декор навколо, ключовим є те, що актор один на один із публікою, до того ж дуже близько, і ти в стані відкритості душі, – вважає актриса. – У різних іпостасях своїх героїнь відкриваю через них своє бачення світу, думки про те, що відбувається у виставі й за стінами театру. Мене підкуповує те, що не потрібно форсувати простір, ти поряд із глядачем, він – твій найближчий співрозмовник. А від такої близькості виникає особлива довірливість».

У більшості своїх робіт, а особливо в «Посаг кохання» вона парадоксально поєднує інтелектуальну витонченість з бурхливою емоційністю. Актриса проживає трагедію жіночої самотності як власну. Але не плаче над нею, а долає силою характеру, творчою та жіночою волею.

«Гра Кадирової у творі Маркеса наче відлунує творчій силі, європейській, світовій грані акторського талан-

накових читань у Музеї Марії Заньковецької. Грудневі XXV-ті були присвячені 95-річчю Музею театрального, музичного і кіномистецтва України. І Лариса Кадирова – лауреат премії імені Марії Заньковецької – з боєм говорила про сучасний стан театрального мистецтва, про молодих носіїв культури, уважно слухала доповіді.

Заступник директора з наукової роботи музею Ірина Мелешкіна цікаво розповідала про його виникнення і подальший розвиток. Учений-секретар Ада Сапюлькіна доповнила колегу архівною розвідкою про одного з директорів закладу Павла Долину. Напрямки його діяльності та застереження і сьогодні залишаються актуальними. Уперше оприлюднив матеріали архіву Грицаків науковий співробітник відділу музики Владислав Мироненко-Міхейшин, і ми дізналися про діяльність співака Василя Грицака та української аматорської опери в Чехословаччині в 40-50-ті роки ХХ століття.

Композитор Антон Кармазін узагальнив концертну діяльність у музейному просторі на досвіді роботи відділу музики, де він працює старшим науковим співробітником. Він вдало доповнив виступ Володимира Мудрика – завідувача музею-квартири композитора Віктора Косенка.

До 165-річчя від дня народження Марії Заньковецької 4 серпня 2019 року завідувачка її музеєм в Києві Наталія Бабанська готує вибране листування Миколи Садовського з Марією Заньковецькою (1880 – 1890-ті роки).

Автор цих рядків представила своє дослідження акторської династії Лучицьких, засновників Ніжинського драматичного театру з кола Марії Заньковецької. Перші розвідки були опубліковані в тижневику «Дзеркало тижня» 2008 року. А в часописі «Наш український



Лариса Кадирова дає інтерв'ю Ніжинському телебаченню після моновистави «Посаг кохання»

ту Марії Заньковецької, яку запрошували на імператорські сцени Росії, перед якою схилилися митці, ушановані світом», – це з рецензій на виставу.

За словами театрального критика Алли Підлужної, Лариса Кадирова має витончену й вразливу душу, але вперто та наполегливо йде своїм нелегким шляхом, доводячи вірність ідеї дослідження професії. Шукає нові смисли вічних тем, пропускає їх через своє серце й розшифровує власним розумом. Актриса переконана: своїми висновками вона допоможе комусь знайти себе в цьому світові, як колись допомогла й собі визначити власне місце в мистецтві та житті.

Мені щастить не тільки бачити талановиту сучасницю на сцені, а й спілкуватися з нею в Києві під час щорічних

Закінчення. Поч. на стор. 7

Шматочок сцени театру Заньковецької

дім» (№ 2, 2016 р.) уперше оприлюднені спогади Анжеліни Лучицької про засновника династії Людвіка Лучицького. Через рік 16 жовтня 2017 року тексти побачив у «світовій павутині» Богдан Сагатов зі США. Ще незнайомий тоді адресат звернувся в Центр гуманітарної співпраці з українською діаспорою Ніжинського держуніверситету імені Миколи Гоголя. «Я досліджую театральне життя Лучицьких-Сагатовських для написання своєї сімейної історії. Щиро дякую за Ваші публікації», – написав нам пан Сагатов електронною поштою.

Через місяць Богдан Богданович повідомив, що він старший з трьох із синів Богдана Івановича Сагатовського. Вони всі мешкають неподалік від Вашингтона. Іван Лукич і Катерина Людвіківна – їхні дідуся і бабуся в батьківському родоводі. Батько – учасник Другої світової війни.

Два важких поранення і чотирнадцять легких, втрата ока зробили його інвалідом першої групи. Він помер 1961-го в 43 роки.

«Ми знали про наш акторський рід, – читаємо далі. – Але нам повідомили, що дідусь і бабуся загинули під час війни. З українських енциклопедій я дізнався, що це не так. Через Інтернет знайшов й інші публікації про моїх родичів Лучицьких: сина й доньку брата Катерини Людвіківни Болеслава. Це народний артист України Болеслав Болеславович Лучицький і заслужена артистка України Анжеліна Болеславівна Лучицька.

Кілька років тому друг мого молодшого брата знайшов у Києві й сфотогра-

фував спільну могилу Людвіка і Катерини Лучицьких на Байковому цвинтарі. Він також познайомився з ніжинським професором Григорієм Самоїленком і отримав від нього багато додаткової інформації».

На початку 2018 року Богдан Сагатов надіслав у Ніжин на адресу Центру гуманітарної співпраці з українською діаспорою перші, як він назвав, чернетки

Лучицької, яку вона передала 15 березня 1954 року. Актриса шанобливо пише про батька, сценічний стаж якого становив 72 роки. Називає театральні прізвища трьох сестер і трьох братів і підсумовує: «34 Лучицьких стали артистами українських театрів».

Катерина Людвіківна померла 1971 року в будинку для ветеранів сцени в Пущі-Водиці через 20 років після смерті

чоловіка Івана Сагатовського. У вісімдесят років вона випромінювала енергію й приваблювала природною жіночністю. Тримаючи театральну форму, керувала аматорськими виставами, у яких брали участь ветерани. Також писала вірші.

Катерина Лучицька не була пошанована нагородами радянської влади. Розумна жінка філософськи сприймала неминучість долі. Найбільшим скарбом для неї було визнання її сценічної творчості. Доктор мистецтвознавства Валерій Гайдабура стверджує, що на українській сцені її натура продовжила типологію інтелігентності Марії Заньковецької.

Шматочок сцени театру Заньковецької, що дарує музею Лариса Кадирова, листочок з віршем, написаний рукою Людвіка Лучицького з присвятою любій дочечці Катрусі, переданий у фонди мною – матеріальне свідчення безперервності української театральної традиції, котра духовно підтримує нащадків українських культурних родин і всіх нас.

Надія ОНИЩЕНКО



Родина Богдана Сагатова зі США

англомовної історії своєї родини. Катерина Лучицька мала шість братів і сестер, і доктор Сагатов сподівався знайти їхніх нащадків.

Як же були здивовані та зворушені донька Володимира Юрійовича Назарова, викладача нашого університету, Олена Володимирівна і її син Євген – учені-біологи – почувши в слухавці мою розповідь про родичів Сагатових! У цій родині теж дбайливо зберігають раритетні фото й спомини, у яких відображені не тільки сімейні події, а й історія української культури.

У фондах Музею театрального, музичного та кіномистецтва України в Києві зберігається автобіографія Катерини

Засновник – Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
Реєстраційне свідоцтво
№ 352-24ПР, серія ЧГ,
від 6 березня 2007 року
Р/р 31253365108946 НДУ ім. М. Гоголя
код 02125668 ДКСУ м. Київ
МФО 820172

(благодійний внесок на розвиток Центру гуманітарної співпраці з українською діаспорою)

Склад редакції:

Онищенко Н. П., редактор,
Бойко О. Д., докт. політ. наук, проф.,
Мельничук О. В., докт. фіз.-мат. наук, проф.,
Астаф'єв О. Г., докт. філол. наук, проф.,
Михед П. В., докт. філол. наук, проф.,
Самоїленко Г. В., докт. філол. наук, проф.,
Макет та верстка – Бобрик Д. М.

Адреса редакції:

Центр гуманітарної співпраці
з українською діаспорою, кімната 210
вул. Графська, 2,
м. Ніжин, 16602, Україна
Тел./факс: (04631) 7-19-59
E-mail: ukr_diaspora@ukr.net,
diaspora@ndu.edu.ua

<http://www.ndu.edu.ua/index.php/ua/tsentr-gumanitarnojspivpratsi-z-ukrajinskoyu-diasporoyu/vidannya-ukrajinskij-dim>